

«کتابخانه انسانی» راهی تازه برای ارتقای سلامت روان جامعه

یک ایده نو در حوزه تعاملات اجتماعی و سلامت وجود دارد که بر گفت‌وگو، انتقال تجربه و کاهش تعصب استوار است و می‌تواند شیوه‌های مرسوم آموزش و ارتباط در حوزه سلامت را دگرگون کند. محققان در این باره پژوهشی را به انجام رسانده‌اند.

یک ایده نو در حوزه تعاملات اجتماعی و سلامت وجود دارد که بر گفت‌وگو، انتقال تجربه و کاهش تعصب استوار است و می‌تواند شیوه‌های مرسوم آموزش و ارتباط در حوزه سلامت را دگرگون کند. محققان در این باره پژوهشی را به انجام رسانده‌اند.

به گزارش اسپنا، در سال‌های اخیر، توجه به عوامل اجتماعی و روانی مؤثر بر سلامت افراد و جوامع بیش از گذشته اهمیت یافته است. سلامت تنها به معنای نبود بیماری جسمی نیست، بلکه ابعاد روانی، اجتماعی و فرهنگی را نیز در بر می‌گیرد. بسیاری از مشکلات سلامت، به ویژه در حوزه سلامت روان، ریشه در سوءتفاهم‌ها، کلیشه‌ها، انگ زنی و نبود گفت‌وگوی سازنده میان افراد و گروه‌های مختلف جامعه دارد. در چنین شرایطی، یافتن راهکارهایی که بتواند فضای امنی برای تبادل تجربه، شنیدن روایت‌های شخصی و افزایش درک متقابل فراهم کند، به یکی از ضرورت‌های نظام سلامت تبدیل شده است.

یکی از رویکردهای نوآورانه که در دو دهه اخیر در برخی کشورها مورد توجه قرار گرفته، «کتابخانه انسانی» است. این مفهوم نخستین بار در سال ۲۰۰۰ در دانمارک شکل گرفت و هدف آن مقابله با خشونت، تعصب و پیش‌داوری از طریق گفت‌وگوی مستقیم میان افراد بود. در کتابخانه انسانی، به جای کتاب‌های کاغذی، انسان‌ها با تجربه‌های زیسته، دانش تخصصی یا روایت‌های شخصی خود در نقش «کتاب» قرار می‌گیرند و دیگران می‌توانند برای مدتی مشخص با آن‌ها گفت‌وگو کنند. این تعامل مستقیم، فرصتی فراهم می‌کند تا افراد با واقعیت‌های زندگی گروه‌هایی آشنا شوند که شاید پیش از این تنها تصویری کلیشه‌ای از آن‌ها در ذهن داشته‌اند.

گروهی از محققان ایرانی با تمرکز بر حوزه سلامت، پژوهشی را برای بررسی ابعاد مختلف این ایده انجام داده‌اند. این پژوهش توسط فیروزه زارع فراشبندی، دانشیار مرکز تحقیقات فناوری اطلاعات در امور سلامت دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، به همراه دو همکار هم دانشگاهی انجام شده است. پژوهشگران در این مطالعه، به این پرسش پرداخته‌اند که کتابخانه انسانی در حوزه سلامت چیست، چرا اهمیت دارد و چه کاربردهایی می‌تواند داشته باشد.

روش انجام این پژوهش از نوع «مرور حیطه‌ای» بوده است. به زبان ساده، محققان با جست‌وجوی گسترده در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی و انگلیسی، تلاش کردند تمام مطالعات مرتبط با موضوع کتابخانه انسانی را شناسایی کنند. در این فرآیند، بیش از ۲۵۰۰ مقاله اولیه بررسی شد. سپس با استفاده از معیارهای مشخص، منابع نامرتب یا تکراری کنار گذاشته شد و در نهایت ۴۴ مقاله معتبر برای تحلیل نهایی انتخاب شد. نتایج این مقالات به صورت توصیفی و در قالب جداول جمع‌بندی شد تا تصویری جامع از وضعیت دانش موجود در این حوزه ارائه شود.

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهند که کتابخانه انسانی می‌تواند به عنوان محیطی امن برای تعامل، آموزش و یادگیری عمل کند. این فضا به افراد اجازه می‌دهد بدون ترس از قضاوت، درباره موضوعات حساس گفت‌وگو کنند.

بر اساس نتایج، کتابخانه انسانی روشی مؤثر برای کاهش تعصبات و کلیشه‌ها، افزایش درک متقابل و تقویت روابط اجتماعی است. همچنین افزایش همدلی، اصلاح باورهای نادرست و بهبود مهارت‌های ارتباطی از جمله فوایدی است که در مطالعات مختلف به آن اشاره شده است.

در جمع‌بندی نتایج، محققان تأکید کرده‌اند که هدف اصلی کتابخانه انسانی در حوزه سلامت، ایجاد همدلی و تفاهم در جامعه است. موضوعاتی که در این کتابخانه‌ها مطرح می‌شود، اغلب به گروه‌های اقلیت، مسائل اجتماعی و مسائل فردی مربوط است و بیشتر در حوزه‌های روانشناختی و روانشناسی اجتماعی قرار می‌گیرد. از نگاه پژوهشگران، شناخت دقیق چیرستی و چرایی این نوع کتابخانه می‌تواند ابزار مناسبی در اختیار سیاست‌گذاران سلامت و کتابداران پزشکی قرار دهد تا برنامه‌ریزی دقیق‌تری برای اجرای آن داشته باشند.

در این تحقیق، پژوهشگران تلاش کرده‌اند تعریفی جامع از «کتابخانه انسانی سلامت» ارائه دهند. بر اساس این تعریف، کتابخانه انسانی سلامت، فضایی امن است که در آن افراد می‌توانند به جای یک کتاب سنتی، با یک انسان گفت‌وگو کنند و از تجربه‌ها،

داستان های شخصی و دانش او در حوزه سلامت بهره مند شوند. این گفت وگوها می تواند به کاهش تعصب، کلیشه ها، خشونت و تنش های اجتماعی کمک کند و در نهایت به بهبود سلامت روان فرد و جامعه بینجامد.

البته محققان یادآور شده اند که راه اندازی کتابخانه انسانی سلامت در ایران با چالش هایی فرهنگی، اجتماعی و حتی سیاسی همراه است. به همین دلیل، پیشنهاد کرده اند پیش از اجرای گسترده، مطالعات کیفی و رویدادهای آزمایشی برگزار شود تا موانع و ظرفیت های واقعی این رویکرد شناسایی شود. همچنین نقش متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی در معرفی این مفهوم، برگزاری کارگاه ها و جلب همکاری مدیران نظام سلامت، بسیار کلیدی دانسته شده است.

گفتنی است این نتایج علمی پژوهشی در فصلنامه «مدیریت اطلاعات سلامت» منتشر شده اند؛ نشریه ای علمی وابسته به دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی–درمانی استان اصفهان که به انتشار پژوهش های مرتبط با مدیریت، اطلاعات و نوآوری در حوزه سلامت می پردازد.